

CLASS : 10th (Secondary)

Code No. 5538

Series : Sec. March/2022

रोल न०

पूर्व मध्यमा (द्वितीय वर्ष) संस्कृत व्याकरण (आर्ष पद्धति)

Sub Code : 1002/SKV

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

समय : 2½ घण्टे]

[पूर्णांक : 80

- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 8 तथा प्रश्न 5 हैं।
- प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये कोड नम्बर को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/ पन्ने न छोड़ें।
- उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- कृपया प्रश्नों के उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

निर्देश : सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

खण्ड: 'क'

(बहुविकल्पीय प्रश्नाः)

1. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु किमप्येकम् उचितमुत्तरं चिनुत -

1 × 40 = 40

(i) 'इच्छायामर्थे' कः प्रत्ययो भवति ?

(क) क्यङ्

(ख) सन्

(ग) क्यष्

(घ) णिच्

5538

P. T. O.

- (ii) कस्माद् धातोः 'ईयङ्' प्रत्ययो भवति ?
- (क) कमेः (ख) भिदेः
(ग) छिदेः (घ) ऋतेः
- (iii) 'पवित्रं दर्भः' अत्र कस्मिन् कारके 'इत्र' प्रत्ययो भवति ?
- (क) कर्तरि (ख) अधिकरणे
(ग) कर्मणि (घ) करणे
- (iv) 'भावः' इति पदे कः प्रत्ययः ?
- (क) अच् (ख) अण्
(ग) घञ् (घ) वुन्
- (v) 'इवर्णान्ताद्' धातोः भावे कः प्रत्ययो भवति ?
- (क) अप् (ख) अच्
(ग) घञ् (घ) क्वुन्
- (vi) 'वेपथुः' पदेऽस्मिन् कः प्रत्ययः ?
- (क) अथुच् (ख) पथुच्
(ग) थुच् (घ) इथुच्
- (vii) स्वौजसमौट्० इत्यनेन सूत्रेण कति प्रत्यया विधीयन्ते ?
- (क) 18 (ख) 15
(ग) 21 (घ) 17
- (viii) अजाविभ्यां किं भवति ?
- (क) थ्यन् (ख) थन्
(ग) क्यच् (घ) ठक्

- (ix) प्राज्ञः पदेऽस्मिन् कः प्रत्ययः ?
- (क) ण (ख) अण्
(ग) अञ् (घ) खञ्
- (x) 'तुदति' इति पदे को विकरणप्रत्ययः ?
- (क) श्नम् (ख) शप्
(ग) श (घ) श्नु
- (xi) 'अरुन्तुदः' पदेऽस्मिन् किम् उपपदम् ?
- (क) अरुस् (ख) अरुन्
(ग) अरु (घ) अरुन्त
- (xii) पाणिघः पदेऽस्मिन् को धातुः ?
- (क) घृ (ख) णि
(ग) हन् (घ) घट्
- (xiii) 'संयावः' इति पदे को धातुः ?
- (क) अव् (ख) या
(ग) सम् (घ) यु
- (xiv) 'अचः कर्मकर्तरि' इत्यस्मिन् सूत्रे 'अचः' इति पदे का विभक्तिः ?
- (क) 5/1 (ख) 6/1
(ग) 2/3 (घ) 1/1
- (xv) पत्युर्नो यज्ञसंयोगे अत्र पत्युः इति पदे का विभक्तिः ?
- (क) 6/1 (ख) 1/1
(ग) 5/1 (घ) 2/3

(xvi) 'महेन्द्राद् घाणौ च' अत्र घाणौ इति पदे का विभक्तिः ?

(क) 7/1

(ख) 2/2

(ग) 4/1

(घ) 1/2

(xvii) चर्मणोऽञ् इत्यत्र चर्मणः इत्येतस्मिन् का विभक्तिः ?

(क) 6/1

(ख) 5/1

(ग) 2/3

(घ) 1/3

(xviii) 'प्रे दाज्ञः' इति सूत्रे 'दाज्ञः' इति शब्दे कः समासः ?

(क) इतरेतरयोगद्वन्द्वः

(ख) तत्पुरुषः

(ग) अव्ययीभावः

(घ) समाहारद्वन्द्वः

(xix) 'अवारपारात्यन्तानुकामं गामी' इत्यत्र 'अवारपारात्यन्तानुकायम्' – पदेऽस्मिन् कः समासः ?

(क) बहुव्रीहिः

(ख) इतरेतरयोगद्वन्द्वः

(ग) समाहारद्वन्द्वः

(घ) तत्पुरुषः

(xx) 'हनस्त' इत्यस्य सूत्रस्योदाहरणं किम् ?

(क) ब्रह्महननम्

(ख) ब्रह्महत्या

(ग) ब्रह्मघातः

(घ) ब्रह्महिंसा

(xxi) 'लुङ्' इति सूत्रस्य किमुदाहरणम् ?

(क) अकरत्

(ख) अकार्षीत्

(ग) कृषीष्ट

(घ) अकरिष्यत्

(xxii) वयसि प्रथमे इत्येतस्य सूत्रस्य किमुदाहरणम् ?

(क) बर्करी

(ख) वात्सी

(ग) दशपूली

(घ) जित्वरी

(xxiii)शास्त्राणि प्रकर्षेण जानातीति ..... ? पूरयतु।

(क) शास्त्रप्राज्ञः	(ख) शास्त्रयुक्तः
(ग) शास्त्रप्रज्ञा	(घ) शास्त्रप्रज्ञः

(xxiv)सख्युर्भावः कर्म वा ..... ? पूरय।

(क) सख्यम्	(ख) सखि
(ग) सख्युः	(घ) सुहृत्

(xxv) दशरथस्य अपत्यं किम् अभिधीयते ?

(क) दाशरथः	(ख) दाशरथिः
(ग) दाशरथ्यः	(घ) दाशरथेयः

(xxvi)'लृटः सद्वाः' अत्र सत् - शब्देन किं गृह्यते ?

(क) शतृशानचौ	(ख) शतृकानचौ
(ग) शतृ	(घ) क्वसु

(xxvii)'उदधिः' इति पदे कस्मिन् कारके प्रत्ययो भवति ?

(क) अधिकरणे	(ख) करणे
(ग) सम्प्रदाने	(घ) अपादाने

(xxviii)'लेट्-प्रत्ययः' कस्मिन् भवति ?

(क) भूते	(ख) भविष्यति
(ग) लिङ्र्थे	(घ) लिङ्र्थे

(xxix)लकाराः सकर्मकेभ्यो धातुभ्यः कस्मिन् कारके भवन्ति ?

(क) भावे अधिकरणे च	(ख) कर्मणि भावे च
(ग) कर्तरि करणे च	(घ) कर्मणि कर्तरि च

(xxx) सार्वधातुकसंज्ञाविधायकं सूत्रं चिनुत -

- (क) सार्वधातुकमपित्
 (ख) तिङ्शित् सार्वधातुकम्
 (ग) सार्वधातुकार्धधातुकयोः
 (घ) शीडः सार्वधातुके

(xxxix) 'इतश्च' इति सूत्रस्य किं कार्यम् ?

- (क) इकारलोपः
 (ख) यलोपः
 (ग) इकारादेशः
 (घ) सकारादेशः

(xxxixii) अधोलिखितेषु कस्य मट् - आगमो भवति ?

- (क) डट् प्रत्ययस्य
 (ख) गणशब्दस्य
 (ग) कति शब्दस्य
 (घ) सप्तशब्दस्य

(xxxixiii) हिरण्यशब्दात् कन् - प्रत्ययः कस्मिन्नर्थे भवति ?

- (क) आघूने
 (ख) अधिके
 (ग) कामे
 (घ) प्रसिते

(xxxixiv) 'लिट्' प्रत्ययः कस्मिन् भवति ?

- (क) वर्तमाने
 (ख) परोक्षे
 (ग) भविष्ये
 (घ) भूते

(xxxixv) चिण् भावकर्मणोः इत्यस्य सूत्रस्यानन्तरं सूत्रं किम् ?

- (क) यसोऽनुपसर्गात्
 (ख) तपोऽनुतापे
 (ग) सार्वधातुके यक्
 (घ) अचःकर्मकर्तरि

(xxxvi)क्तोऽधिकरणे च ..... सूत्रं पूरयत।

(क) गतिप्रत्यवसानार्थेभ्यः	(ख) ध्रौव्यगति-अवसादेभ्यः
(ग) ध्रौव्यगतिरक्षणार्थेभ्यः	(घ) ध्रौव्यगतिप्रत्यवसानार्थेभ्यः

(xxxvii)'निष्ठा' इति सूत्रस्य परवर्ति सूत्रं किम् ?

(क) अन्येष्वपि दृश्यते	(ख) सुयजोर्द्वनिप्
(ग) क्विप् च	(घ) न यदि

(xxxviii)'कृ धान्ये' इत्येतस्य पूर्ववर्ति सूत्रं किम् ?

(क) यज्ञे समि स्तुवः	(ख) प्रे स्त्रोऽयज्ञे
(ग) उन्न्योर्ग्रः	(घ) उदि ग्रहः

(xxxix)स्वे पुषः, ..., संज्ञायाम् इत्येतयोः मध्यगतं सूत्रं किम् ?

(क) ऊर्ध्वे शुषिपुरोः	(ख) उपमाने कर्मणि च
(ग) चले क्नोपेः	(घ) अधिकरणे बन्धः

(xl) जनपदशब्दात् ..... सूत्रं पूरयत्।

(क) ठगन्यतरस्याम्	(ख) क्षत्रियादञ्
(ग) कम्बोजाल्लुक्	(घ) आरगुदीचाम्

(निबन्धात्मकः)

2. अधस्तनानाम् अर्थोदाहरणानि लेखनीयानि —

5 × 2 = 10

(क) लोहितादिडाज्भ्यः क्यष्।

अथवा

पदरुजविशस्पृशो घञ्।

(ख) पत्युर्नोयज्ञसंयोगे।

अथवा

शरीरावयवाद्यत्।

3. अधोनिर्दिष्टानां समासपुरस्सरं पदच्छेदविभक्तीः प्रदर्शयत —

5 × 2 = 10

(क) नासिकास्तनयोर्ध्माधेटोः।

अथवा

यथातथयोरसूयाप्रतिवचने।

(ख) वाय्वृतुपित्रुषसो यत्।

अथवा

संख्याया अतिशदन्तायाः कन्।

खण्डः — ख
(अतिलघूत्तरीयः)

4. निर्दिष्टानां सूत्राणामग्रे क्रमेण 4-4 सूत्राणि लिखत —

2 × 7 = 14

(क) च्लोः सिच्

(ख) गेहे कः

(ग) आशिषि हनः

(घ) लिडर्थे लेट्

(ङ) वयसि प्रथमे

(च) तत्र जातः

(छ) संस्कृतम्

(लघूत्तरीयः)

5. संक्षेपेण रूपसिद्धिं साधयत —

3 × 2 = 6

(क) कर्त्तव्यम्

(ख) पाकः

